

Stichting Papua Erfgoed
www.papuaerfgoed.org

Contact : Witte Rozenstraat 45 D, 2311 XT Leiden
Tel. 06 244 81 802 info@papuaerfgoed.org

IBAN NL94 RABO 012 211 81 62
KvK. 54785545

Donaties

Uw bijdrage kunt u overmaken
t.n.v. St. Papua Erfgoed,
Leiden
o.v.v. • 'gift' of 'donatie'
**Wij kunnen u ook adviseren
over periodieke schenkingen
en/of erfstellingen of legaten.**

Comité van Aanbeveling

Dr. Anna-Karina Hermkens
Postdoctoral research fellow
Australian National University
en Macquarie University,
Sydney

Prof.dr. Suzan Legêne
Hoogleraar politieke
geschiedenis, Vrije
Universiteit Amsterdam,
Voorzitter werkgroep cultuur,
Nationale UNESCO Commissie
en oud-hoofd museale zaken,
Tropenmuseum Amsterdam

Prof.dr. Pamela Pattynama
Bijzonder hoogleraar Indische
literatuur en cultuur,
Universiteit van Amsterdam

Drs. Vien Sawor,
vm. hoofdredacteur West
Papua Courier,
bid manager

Dr. Jaap Timmer
Senior lecturer Anthropology
Macquarie University, Sydney

Drs. Dirk Vlasblom journalist
NRC Handelsblad,
antropoloog en historicus
m.b.t. Papua

Dhr. Joop van Zijl radio- en
televisiejournalist, o.a.
Redactie NOS

op Rabobank IBAN nr.
NL94 RABO 0122 1181 62

Pace Nieuws

Werk aan de winkel, zo omschreef onze voorzitter Feije Duim de 'swing' die er in ons werk zit. En dat leest u terug in de berichten over de verhuizing van de eerste delen van onze collectie naar het gebouw van CCNL Collectie Centrum Nederland. Maar ook over de officiële samenwerking die we nu hebben met de UNCEN/ Loka Budaya Museum als eerste stap op weg naar de repatriëring van de collectie. We stellen u de animator van de samenwerking Ayo Purwoaji voor. Maar ook maakt u weer kennis met een van de door Feije beschreven mythes, dit keer uit het Nimboran gebied. Het verzorgde archief van Door de Eeuwen Trouw-Papua is overgedragen aan het IISG en er is een boekbespreking. Veel leesplezier.

Vertrek van de laatste voorwerpen uit Boxx Amersfoort.

De verhuizing is gestart

Begin deze maand is een start gemaakt met het in

etappes overbrengen van onze collectie naar het Collectie Centrum Nederland te Amersfoort. We schreven al eerder over de tijdrovende voorbereidingen om administratief alles op orde te hebben, zodat de operatie vlekkeloos zal kunnen verlopen. Die was eind vorig jaar geheel afgerond en toen konden de volgende stappen worden gezet. Met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is een officiële overeenkomst getekend voor de opslag van onze collectie tot in principe 1 januari 2029 als tussenfase voor de repatriëring.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Op 2 mei werd de eerste fase ingezet. Alle voorwerpen die tijdelijk waren opgeslagen in Boxx opslag Amersfoort werden met een busje van CCNL overgebracht naar het nieuwe onderkomen. Het betrof 320 objecten. Op diezelfde dag was er ook een transport van Pot-Amersfoort die een gedeelte van de daar ondergebrachte collectie naar CCNL overbracht. Hierbij ging het om 801 objecten. De beide collecties zijn nu eerst in een zuurstofarme quarantaine ruimte ondergebracht ter voorkoming van mogelijk aanwezige schimmels, beestjes of dergelijke. Daarna krijgen ze een plekje in de opslagruimtes. En

kunnen de resterende objecten bij Pot worden verhuisd.

Samenwerking met het Loka Budaya Museum

Met de ondertekening van een *Memorandum of Understanding* en een samenwerkingsovereenkomst met de Universitas Cendrawasih (UNCEN) (de Paradijsvogel Universiteit) in Abepura, is een nieuwe stap gezet in een, naar verwachting, vruchtbare samenwerking op weg naar repatriëring van de collectie. De samenwerking richt zich in het eerste jaar op twee activiteiten. De eerste is het organiseren van een workshop of training van jonge Papua curatoren. Curatoren is hier een groot woord, want het doel is juist om in de toekomst goed opgeleide lokale museum beheerders voor Papua beschikbaar te krijgen. En de workshop is bedoeld om een eerste selectie van jonge Papua's met potentie in deze richting te trainen. Ze worden geselsteerd uit de cultuur sector van de zes provincies waarin Papua intussen bestaat. De training wordt georganiseerd door de mensen van het Loka Budaya museum van de UNCEN onder leiding van de directeur en hoofd conservator Enrico Yori Kondologit.

De 15-20 deelnemers krijgen een gevarieerd programma voorgeschoteld wat vooral bestaat uit kennismaken met de diverse aspecten van een museum: verzamelen, beheren, materiële verzorging, het exposeren, enzovoort

De tweede activiteit zal zijn dat enkele van de deelnemers naar Nederland komen om een kijkje te nemen bij musea en andere organisaties met Papua-collecties. We verheugen ons op de samenwerking.

Pak Ayos

Maak kennis met Ayos Purwoaji

Motor achter de plannen voor een workshop en het exposure programma is Pak Ayos uit Surabaya. Een jonge curator die intussen zijn sporen op dit terrein heeft verdiend. Opgeleid in de architectuurgeschiedenis beweegt hij zich op het snijvlak van architectuur, geschiedenis en beeldende kunst. En heeft hij zich tot curator/organisator van tentoonstellingen ontwikkeld. Zo is de samenwerking met Andreas Kondologit tot stand gekomen, maar ook hielp hij het jonge Papua kunstenaarscollectief UDEIDO bij het opzetten van verschillende exposities. Sinds 2015 was hij als curator betrokken bij tentoonstellingen in het Vargas Museum in Manilla en het Bozar Center of Fine Arts in Brussel. In Indonesië onder ander bij tentoonstelling in het Museum Bank Indonesia, het Cemeti Institute for Art and Society in Yogyakarta en de

Jogja Biennale XVI en een reizende tentoonstelling in zes verschillende steden. Mede op suggestie van onze stichting heeft hij een aanvraag ingediend om een master studie in Art History & Curatorial Studies aan de Universiteit Groningen. We hopen van harte dat hij hiervoor een beurs krijgt in het kader van het nieuwe Cultural Heritage Scholarship Programma van Nuffic.

De mythe van Walingkoi en Kluab Ybu

Beschrijving Feije Duim, op basis van wat hem verteld is door Robert Waisimon en anderen.

Om iets van hun oude cultuur te laten zien, voerde de bevolking van de streek Nimboran de mythe van Walingkoi en Kluab Ybu op als een toneelstuk. Dat was in 1989 op de alang-alang van het stadje Genyem. De "bijbehorende" tekst werd door Robert Waisimon verteld, en door Feije Duim in het Nederlands vertaald. Nimboran ligt in het noordoostelijke achterland van West Papua, ten westen van het Sentanimeer, ten zuiden van Tanah Merah. Het stadje Genyem, ligt 70 kilometer ten westen van de hoofdstad Jayapura, het voormalige Hollandia.

Het verhaal van Walingkoi en Kluab Ybu is een mythe. Een mythe is een overlevering die van generatie op generatie wordt doorverteld. Een mythe is "religieuze waarheid" in de vorm van een verhaal (definitie van Prof. van Baal). Een mythe is dus geen illustratie van een religieuze waarheid, als een verhaal dat wordt bedacht ter toelichting. Een mythe wordt niet bedacht maar groeit. Ze komt voort uit de meest fundamentele overtuigingen van een volk of religieuze

gemeenschap, en gaat uit van hun relatie met het bovennatuurlijke, met de natuur en met de medemensen. Een mythe vertelt daardoor altijd iets over hoe de werkelijkheid in elkaar zit, en hoe dat komt. Het Bijbelse verhaal van Eva en Adam – ook een mythe – vertelt iets vergelijkbaars als het verhaal van Walingkoi en Kluab Ybu. Voor veel Papoea's lopen de mythen uit de eigen traditie en de mythen uit de Bijbel in elkaar over. Voor anderen is de mythe daarentegen een "heidense" afwijking van de Waarheid. Maar geen Papoea kan er om heen dat hun mythen en de Bijbelverhalen op elkaar lijken.

Huis te Sanggai - Nimboran

Drie belangrijke weetjes

1. In het verhaal komt sagopulp voor. In de kustgebieden van Irian Jaya vormt sagopap het hoofdvoedsel. Sagomeel wordt gewonnen door een sagopalm om te hakken en de meel houdende nerf stuk te slaan -sagokloppen- en uit te wassen. Na het uitwassen van het meel, blijft sagopulp (=uitgewassen sagonerf) over. Sagopalmen groeien in het wild in moerassige delen van de bossen. Als de mensen na het sagokloppen weg zijn, komen vaak wilde zwijnen af op de restanten.

2. In het verhaal komt de naam Iram Nuki voor, dat is de levende en eeuwige Iram. Iram is de titel van traditionele dorpshoofden in

de streek van Nimboran-Kemtuk Gresi. De "oudste broer". Deze leiders hebben een mystieke band met de zon (Wai Iram.). De zon wordt met de schepper God geassocieerd. Iram's werden met een groots ritueel (Iram be Kebi) aangesteld.

3. In het verhaal komt in verschillende namen en begrippen het woord Wali voor. Wali betekent vrede en welzijn. Wali wordt geassocieerd met een milde regenbui, die de groei geeft. Helder fris water, als een leven brengende beek. Ook de pootstok, waarmee gaten in de aarde worden gestoken om knolgewassen te poten, wordt wali genoemd. In andere mythen uit deze streek komt de figuur Wai Wali (of Wali Kleng) voor, zoon van de zon, hij die leven en vrede brengt. Wai Wali, de zoon van de zon, wordt door de inwoners van deze streek vaak geassocieerd met Jezus Christus.

Pater Cees van Kessel – Genyem

De mythe

In het begin woonden de mensen allemaal samen in Yano Wouw. Hun leider was Iram Nuki, de Eeuwige. Ze leefden in overvloed en geluk, zonder lijden of verdriet, zonder dood of rouwbeklag. Hun eten bereidden ze niet met vuur, maar ze droogden het in de zon, zoals het vlees van de jacht.

Op een dag ging Kluab Ybu op varkensjacht, en wist een wild zwijn te doden. Nadat hij het dier had geslacht, bleek

de maag vol met sagopulp. Kluab Ybu besloot het spoor terug te volgen, om de plek te vinden waar het dier sago had gegeten. Daar gekomen, zag hij er de verse voetsporen van een mens, en hij besloot ze te volgen. Toen vond hij een mand met sago die langs het pad onder een boom was achtergelaten. Hij keek omhoog en zag een vrouw in de boom. Kluab Ybu ging naar de boom en vroeg: "Wie ben je?" De vrouw antwoordde: "Ik ben Walingkoi, en wie ben jij?" En de man zei: "Ik heet Kluab Ybu".

Wellust greep de vrouw aan. Gebarend met haar handen, haar mond en haar lippen probeerde ze aan Kluab Ybu duidelijk te maken wat haar bezielde. Geïntregerd volgde Kluab Ybu de bewegingen van de vrouw, en onzeker naderde hij de boom. Maar Walingkoi waarschuwde hem: "Kom niet bij me voor ik ben afgedaald. Wil je soms verbrand worden door het vuur in mij?" Toen raakte Kluab Ybu beschroomd om haar te benaderen.

Walingkoi sprak: "Kluab Ybu, verzamel droog hout dat gemakkelijk in brand raakt. Als je daarmee klaar bent ga dan weg van de boom. Ver van mij, voordat ik het vuur uit mijn schoot laat neerdalen op het hout dat je hebt klaargelegd". Maar Kluab Ybu keek toch omhoog. Daardoor werd hij geraakt door het vuur uit haar schoot, en bewusteloos viel hij op de grond neer. Dit ziende, kwam Walingkoi op hem toe, en bracht Kluab Ybu weer bij bewustzijn. Daarna hadden ze gemeenschap met elkaar.

Toen raakte Walingkoi, die stoer was en sterk was als een kerel, haar kracht kwijt. Haar boog raapte ze op, maar ze kon hem niet meer spannen. Kluab Ybu en Walingkoi keerden samen

terug naar Yano Wouw. Walingkoi nam het vuur uit haar schoot mee op haar hoofd, zoals de vrouwen dat doen. Bij aankomst in Yano Wouw deden ze het vuur opnieuw ontbranden. Maar de rook deed alle mensen in Yano Wouw overgeven: ze werden er dronken van.

Iram Nuki (de Eeuwige) kwam poolshoogte nemen en sprak:

De Eeuwige Wali Wali (Vrede zij u). Wat is er met jullie gebeurd?

De mensen Wij weten het niet, het komt door wat Kluab Ybu ons bracht.

De Eeuwige Kuab Ybu, Kluab Ybu, Kluab Ybu!

Kluab Ybu Ja, Vader

De Eeuwige Wat heb je gedaan?

Kluab Ybu Vader, niet ik, niet ik. Ik deed wat de vrouw wilde

De Eeuwige Waarom dat?

Kluab Ybu Ja Vader, ik ben fout geweest, ik heb op de grond getrapt

De Eeuwige Walingkoi, neem de sago, bereidt het met het vuur dat je nu bezit, en geef het te eten aan hen die nu dronken zijn en overgeven

Walingkoi doet wat haar gezegd wordt. De mensen genezen.

Dan kondigt **de Eeuwige** zijn straf aan:

Kluab Ybu, jij die geleefd hebt zonder moeite en gedronken zonder inspanning; ik vervloek je. Ik hang de sagoklopper aan je heup en de stenen bijl leg ik op je schouder.

En jij, Walingkoi: in pijn en moeite zul je baren. Buigen zul je voor je man en je voedsel met moeite verzamelen. En dit zal je pootstok zijn, de "wali", de stok waarmee je graven delft.

Ik zal jullie nu verlaten. Kluab Ybu, kom bij me, en pak mijn hand.

Kluab Ybu probeert keer op keer de hand van de Eeuwige te pakken, maar grijpt telkens mis.

Kluab Ybu Ik kan niet langer Uw hand grijpen Heer
De Eeuwige Nu, als dat zo is, pak Ik jouw hand vast. Ik kan jouw hand wel vinden. Toe, grijp mijn hand Kluab Ybu.

Kluab Ybu Ik kan uw hand niet vinden Heer.

De Eeuwige Kijk, ik grijp jouw hand. Goed, nu zal ik jullie verlaten. Mijn levenskracht trek ik van jullie terug. Het duister van de dood, dat laat ik jullie.

Toen verdween Iram Nuki uit hun midden.

Archief overgedragen

Het archief van Door de Eeuwen Trouw – Papua deel is na bewerking door Rogier Smeele intussen overgedragen aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. Een algemene beschrijving hiervan is terug te lezen op onze website.

De Nieuwsbrief liever digitaal in plaats van per post ?

Wanneer u voortaan de Nieuwsbrief liever per email wilt ontvangen, laat het ons weten: Email van de redactie is huablems81@gmail.com

Boeken

Ipenburg, At 2024

'Vrijheid!' Een Papua Dagboek 1995-2002

ISBN-9 789-90-833568-3-9

Zuidland, Stichting Zendingserfgoed 254 p

At Ipenburg (1945) woonde van 1995 tot 2002 in West-Papoea, het Indonesische deel van het eiland waarop ook de onafhankelijke republiek Papoea-Nieuw-Guinea ligt. West-Papoea is het deel van het eiland dat tot 1962 onder Nederlandse bewind stond. De periode rond de eeuwwisseling was een roerige tijd waarin de hoop van de Papoea's om zelfbestuur, in welke vorm dan ook, te krijgen, op zijn hoogtepunt was en de teleurstelling daarna groot. Ipenburg hield een dagboek bij waardoor we als lezers een authentiek verslag krijgen van de gebeurtenissen,

zowel de politieke ontwikkelingen als de persoonlijke en kerkelijke situatie waarin zijn werk plaatsvond.

Het lot van de Papoea's is al vele jaren uit de koppen van de kranten verdwenen. Alle ooit gedane beloften zijn verbroken en ook Nederland lijkt zich bij de bestaande situatie neer te leggen.

De schrijver wil zich, ook na zijn terugkeer, inzetten voor de zaak van de Papoea's en de publicatie van dit dagboek wil ons als Nederlanders in herinnering brengen welke ereschuld wij aan deze weggedrukte bevolkingsgroep hebben. In dit boek ontmoeten we de Papoea's, voor wie hun christelijk geloof een belangrijke rol speelt in hun dagelijkse leven en hun strijd om het bestaan, in hun feesten en tradities, zoals de schrijver het onder woorden brengt:

'VRIJHEID!' is een boek dat iedereen die meer wil weten van de huidige situatie in dit deel van het vroegere Nederlands-Indië, gelezen moet hebben.

